

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: La crise de l'Etat — providence

Verweij, P.

Citation

Verweij, P. (1982). Boekbespreking van: La crise de l'Etat — providence. *Acta Politica*, 17: 1982(3), 440-442.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452305>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452305>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

wijze in deelaspecten uiteenlegt. Het andere hoofdstuk behandelt beleids-relevante theoretische begrippen zoals 'crisis management', 'coercive diplomacy', 'deterrence' en detente. Het nut en de bruikbaarheid van een uitdieping van deze begrippen, ook voor de beleidsmaker, wordt overtuigend aangetoond.

Presidential Decisionmaking in Foreign Policy is geen gemakkelijk boek. Er wordt in vrij kort bestek zeer veel aan de orde gesteld. Wie de moeite en de tijd neemt om zich er goed in te verdiepen, wordt echter niet teleurgesteld: een 'verplicht' boek voor allen die zich interesseren voor het politieke besluitvormingsproces in het algemeen en in de buitenlandse politiek in het bijzonder!

P. R. Baehr

Noten

1. *Commission on the ORGANIZATION of the government FOR the conduct of FOREIGN POLICY*, June 1975.

2. R. C. Snyder, H. W. Bruck and B. Sapin, *Foreign Policy Decisionmaking*, (New York: Free Press, 1962); Dean Pruitt, *Problem Solving in the Department of State*, (Denver: University of Denver, 1965); Robert Jervis, *Perception and Misperception in International Politics*, (Princeton N.J.: Princeton University Press, 1976).

Pierre Rosanvallon, *La crise de l'État-providence*, Paris (Éditions du Seuil) 1981, 190 p., 59 Fr.

'Le véritable objet d'une interrogation sur l'avenir de l'État-providence, c'est la société elle-même: quelle est la plasticité des rapports sociaux?' (p. 19). De crisis in de verzorgingsstaat is, volgens Pierre Rosanvallon, niet zozeer van economische aard, alhoewel het politieke getouwtrek over bezuinigingen hierop wel lijkt te duiden, maar heeft een sociale oorzaak. De sociale relaties tussen de burgers, waarin solidariteit een belangrijke rol speelt, schijnen het stelsel van door de overheid gegarandeerde sociale zekerheid niet meer te kunnen dragen. Het zwarte circuit, misbruik of oneigenlijk gebruik van sociale voorzieningen, belastingontduiking etc. wijzen er volgens Rosanvallon op, dat de grenzen van de solidariteit zijn bereikt.

'Libérer la société du besoin et du risque' (p. 33) is het programma waarop de politiek in de verzorgingsstaat berust. Omdat moeilijk objectieve grenzen te stellen zijn aan een dergelijk programma van sociale zekerheid, krijgt zo'n programma een bijna onbepert karakter. Dit heeft tot gevolg dat ook de sociale gelijkheid – de nivellering – steeds verder voortschrijdt. Tegen deze ontwikkeling wordt, betoogt Rosanvallon, protest aangetekend. Niet alleen omdat de burgers vanuit de gedachte van onderlinge verschillen deze ontwikkeling als onrechtvaardig beschouwen; maar ook omdat het gaat om een ongelegitimeerde ontwikkeling. Want, schrijft Rosanvallon, 'Les mécanismes de redistribution et d'assistance se sont accrus sans intention politique délibérée. L'État-providence n'a progressé ni par le calcul de la bourgeoisie, ni par la conquête de nouveaux droits ouvriers... La réduction des inégalités qui en est automatiquement résultée apparaît ainsi moins légitime...' (p. 38).

De uitbreiding van het stelsel van sociale zekerheid doet een steeds sterker beroep op de solidariteit. Maar, stelt Rosanvallon, solidariteit berust op een mini-

mum aan 'visibilité des rapports sociaux' (p. 43). De ontwikkeling van de verzorgingsstaat overschrijdt deze grens. De uitvoering van de sociale zekerheid vraagt van elke burger afzonderlijk louter een financiële bijdrage. Deze abstracte en mechanische solidariteit vermindert juist de doorzichtigheid van de sociale relaties. De oorzaak van de crisis in de verzorgingsstaat is daarom de individualisering en atomisering in de sociale zekerheid, omdat de solidariteit, waarop het stelsel berust, het tegendeel eist, namelijk socialisering.

Deze gedachte is de leidraad van Rosanvallon voor een herziening of 'reformatie van de verzorgingsstaat'. Zijn voorstellen doen namelijk denken aan de ideeën van A. de Swaan: de vorming van congregaties. In tegenstelling tot De Swaan ontberen de voorstellen van Rosanvallon elke concrete invulling. Socialisatie, decentralisatie en zelfbeheer ('autonomisation') zijn de drie centrale begrippen uit deze voorstellen. Om de doorzichtigheid van de sociale relaties te herstellen is het noodzakelijk:

1. de bureaucratisering in de uitvoering van het stelsel van sociale zekerheid tegen te gaan;
2. het stelsel te decentraliseren, zodat de diensten dichterbij de gebruikers komen;
3. de uitvoering van een aantal voorzieningen over te laten aan niet-publieke instellingen.

Aan elk van deze drie punten wijdt Rosanvallon een aparte beschouwing. Hij blijft hierbij mijns inziens steken in een theoretisch-sociologische verhandeling over het herstel van de solidariteit. Vanuit praktisch-politiek oogpunt valt er weinig mee te doen, omdat de relatie met een organisatorische invulling ontbreekt.

Het politiek uitgangspunt van waaruit Rosanvallon de verzorgingsstaat analyseert is: 'penser des formes non étatiques de socialisation' (p. 116). Rosanvallon was redacteur van het CFDT-blad 'Aujourd'hui'. De socialistische gedachten uit deze vakbond over zelfbeheer ('autogestion') lijkt hij nu toe te passen op de organisatie van de sociale zekerheid. Dit politieke standpunt werkt ook door in zijn analyse van het ontstaan van de verzorgingsstaat en van de hedendaagse kritiek op de verzorgingsstaat.

'Lire l'État-providence comme un ersatz de socialisme, un mi-chemin entre le capitalisme et le socialisme qui définirait le lieu de la tentative social-démocrate, ou comme un mouvement compensateur destiné à corriger les déséquilibres économiques et sociaux du capitalisme, n'est finalement très éclairant... C'est ailleurs qu'il faut chercher: dans le mouvement de l'État-nation moderne' (p. 20). De verzorgingsstaat is dus het resultaat van de ontwikkeling van de moderne natie-staat. In de beginperiode van deze ontwikkeling kenmerkte de staat zich door het verschaffen van veiligheid aan de individuele burger. De theorieën van Hobbes en Locke beschouwt Rosanvallon als de eerste rechtvaardigingen van deze 'l'État-protecteur'. De uitwerking van het recht op veiligheid naar zekerheid, middels het recht op arbeid, leidt tot een dynamiek die de verzorgingsstaat doet ontstaan. Over de drager van deze ontwikkeling is Rosanvallon nogal vaag; hij spreekt over 'mouvement démocratique et égalitaire' (p. 23) die ontstaat op het eind van de 18e eeuw. Nu valt zeker niet te ontkennen dat de progressief-liberale hervormingsbeweging belangrijke sociale veranderingen heeft gebracht. Maar ook de arbeidersbeweging heeft hierin een belangrijke rol meegespeeld. Aan dit aspect besteedt Rosanvallon mijns inziens ten onrechte geen aandacht, waardoor ook de compromis-theorie (de verzorgingsstaat als compromis tussen liberalisme en socialisme) buiten zijn blikveld valt. Rosanvallon plaatst de verzorgingsstaat toch meer binnen de liberale traditie. De belang-

rijkste vraag voor hem is daarom of het liberalisme een oplossing heeft voor de crisis in de verzorgingsstaat.

De theorieën van het klassieke liberalisme – Rosanvallon bespreekt achtereenvolgens Smith, Burke, Bentham en Humboldt¹ – leiden tot een impasse. Zijn conclusie luidt namelijk: 'Dans tous les cas, ils restent relativement prisonniers de la représentation classique de l'État-protecteur qui rendre en contre, à un moment ou à un autre, avec le principe de l'autorégulation par le marché. C'est dans cette mesure que le libéralisme s'avère intellectuellement incapable de penser l'arrêt de l'État-providence' (p. 78). Het werk van Amerikaanse neo-liberalen zoals Nozick, Rawls en Buchanan is volgens Rosanvallon een poging een uitweg te vinden uit de impasse. Ook dit mislukt in zijn ogen, zoals blijkt uit de kritiek op Rawls en Nozick.² De oorzaak is hun radicaal-individualisme. Zij beschouwen het individu als een 'tout parfait et solitaire' (p. 98), zegt Rosanvallon met de woorden van Rousseau. Dit komt omdat ze de afgunst³ tussen de mensen geheel wegedeneren, waardoor elke sociale context ontbreekt. Hij schrijft: 'Derrière ce qu'ils nomment "envie", c'est en effect toute la question du lien social, de la dynamique de l'égalité et de la différence autour de laquelle se structure le système des besoins et des rapports sociaux qui est en jeu' (p. 101). Een dergelijk individualisme belemmert dus elke socialisering, waardoor ook de noodzakelijke, concrete solidariteit zich niet kan ontwikkelen. Binnen het uitgangspunt van het neo-liberalisme is volgens Rosanvallon een oplossing van een crisis in de verzorgingsstaat niet denkbaar. De vraag is of Rosanvallon eigen voorstellen hiertoe wel in staat zijn.

Peter Verwey

Noten

1. Deze beschouwingen zijn voor een deel gebaseerd op een vroegere studie van Rosanvallon, *Le capitalisme utopique; Critique de l'idéologie économique* (Éditions du Seuil), Paris, 1979.

2. Rosanvallon vermeldt in een voetnoot dat het werk van Rawls en Nozick dit jaar in Franse vertaling zal verschijnen. Misschien vormt dit het startpunt voor een verlate Franse bijdrage aan het 'Rawls-debat'.

3. Zie J. Rawls, *A Theory of Justice*, par. 80: The problem of Envy, p. 530, (Oxford), 1972.

Ter recensie ontvangen publikaties

De redactie kan zich door gebrek aan plaatsruimte gedwongen zien niet alle ontvangen publikaties te doen recenseren en behoudt zich het recht voor uit onderstaande lijst indien nodig een keuze te maken. Daarbij zal voorrang worden gegeven aan Nederlandse politicologische publikaties en aan werken die voor de politicologen in het algemeen van belang zijn.

- Albisky, M., red., *Onderzoekstypen in de Sociologie*, Assen, (Van Gorcum), 1981, 372 p.
- Algehele grondwetsherziening*; eerste lezing, deel 1b Grondrechten, 's-Gravenhage, (Staatsuitgeverij), 1981, 489 p.
- Allen, D., Rummel, Wessels, *European Political Cooperation*, London, etc., (Butterworth Scientific), 1982, 184 p.
- Bakvis, H., *Federalism and the Organization of Political Life: Canada in a Comparative Perspective*, Ontario, (Institute of Intergovernmental Relations, Queen's University Kingston), 1981, 98 p.
- Beleidsanalyse*, 10 jaargang nummer 3-4, 's-Gravenhage, (Commissie voor de Ontwikkeling van Beleidsanalyse), 1981, 36 p.
- Berg, J. Th. J. van den, *Aan de gelovigen overgeleverd*, Alphen aan den Rijn, (A. W. Sijthof), 1982, 192 p.
- Bertsch, G., *Power and Policy in Communist Systems*, Second Edition, New York, etc., (John Wiley & Sons), 1982, 192 p.
- Blank, R. H., *The Political Implications of Human Genetic Technology*, Boulder, (Westview Press), 1981, 255 p.
- Bradly, I., *Breaking the Mould?: The Birth and Prospects of the Social Democratic Party*, Oxford, (Martin Robertson), 1981, 172 p.
- Buci-Glucksmann, C., *Gramsci and the State*, London, (Lawrence and Wishart), 1980, 470 p.
- Canterbury, A. van, *Prosligion gevolgd door de discussie met Gaunilo*: ingeleid, vertaald en geannoteerd door dr. C. Steel, Bussum, (Het Wereldvenster), 1981, 172 p.
- Cornforth, M., *Communism and Philosophy*, London, (Lawrence and Wishart), 1980, 282 p.
- Derveld, F. E. R., *Politieke mobilisatie en integratie van de Javanen in Suriname: Tamanredjo en de Surinaamse nationale politiek*, (Dissertatie), Zuidwolde (Scholma Druk), 1981, 168 p.